

Orre

Orren hör hemma i öppna och halvöppna marker, men häckar även sparsamt i anslutning till sammanhängande skogsmark. Orren fanns förr talrikt på ljunghedar och brandfält, liksom i glesa skogar som var präglade av dimensionsavverkning och skogsbete. Populationen fluktuerar i likhet med andra skogshöns på grund av bland annat väderlek och antalet rovdjur, men sett över en längre tid har arten minskat avsevärt åtminstone i södra Sverige. I norra Sverige ökade den i samband med att 1960- och 1970-talens stora hyggen togs upp. Stannfågel.

Ekologiska krav

Orren föredrar öppna områden och tidiga successionsstadier och undviker tät skog. Viktiga miljöer för de vuxna fåglarna är öppna eller halvöppna marker med rikt inslag av olika ris eller buskar. Arten förekommer alltid i anslutning till områden med sammanhängande skogsmark, men främst i områden med gott om öppna myrar, myrkomplex, högmossar eller hyggen. De utnyttjar också stubbåkrar och annan jordbruksmark i anslutning till större skogsområden.

I södra Sverige är hyggesfasen så kortvarig att hyggena har begränsad betydelse för orrarna. Den föredrar stora och öppna hyggen med rikt uppslag av björk, och har därför gått tillbaka när hyggesstorleken minskat och fler träd lämnats kvar som naturhänsyn. Arten förekommer, men är starkt minskande, i skärgårdsområden där det finns öar med hedvegetation och yngre björkskog. I fjälltrakterna förekommer den upp i fjällbjörkskogen.

Orren spelar under perioden mars–maj, intensivast under slutet av april och början av maj. Orrspel kan dock höras under större delen av året utom under hösten. Spelet sker oftast på en gemensam lekplats som är belägen på en myr, ett hygge, sjöis, en åker eller annan öppen plats. Många lekplatser används under flera år, men andra utnyttjas kortare perioder medan miljön är lämplig. I södra Sverige, med brist på större öppna spelplatser och glesa populationer, är det vanligt med spel från ensamma tuppar i träd.

Boet läggs oftast på ett hygge eller nära en myr. Liksom hos övriga skogshöns är god tillgång på insekter mycket viktigt för kycklingarnas överlevnad. Under kycklingarnas första tid uppehåller sig kullarna ofta i kanten av myrar, vid bäckar och på andra insektsrika platser. De vuxna orrarna lever av skott och andra växtdelar av vedartade ris, buskar eller träd. Blåbärsblommor är en viktig komponent under våren. Under vintern är björkknoppar en viktig del av födan, orrarna födosöker då både från marken i låga björkar och sittande uppe i större björkar. Under hösten och vintern kan de

också äta spannmål på åkermark.

Enskilda fåglar rör sig inom ett hemområde på hundratals hektar. För att arten ska trivas krävs att det finns åtminstone 20 hektar lämpligt habitat och för att det ska finnas större spel krävs i storleksordningen 90 hektar lämpligt habitat. På landskapsnivå motsvarar detta cirka 10–15 % lämpligt habitat för ensamma fåglar och 25 % för uppkomsten av större spel.

Utbredning och regionala skillnader

Orre finns över i stort sett hela landet utom i jordbruksbygder och på kalvfjället. Arten är ojämnt spridd över landet och en övervägande majoritet finns i Norrland. Populationen är betydligt svagare i södra Sverige, där arten också minskat betydligt sedan 1970-talet.

Indikator på skyddsvärd skog

Saknar signalvärde för skyddsvärda skogsmiljöer.

Faktorer som missgynnar eller hotar arten

Särskilt i södra Sverige är igenväxning av öppna högmossar till följd av dikning och luftburen kvävedeposition ett stort problem. Igenväxning och igenplantering av öppna marker till följd av nedläggning av jordbruk i skogsbygderna är ett problem över hela landet.

Behov av hänsyn – allmänt

I normalfallet är god miljöhänsyn tillräckligt. Förekomsterna är framför allt knutna till högmossar och andra öppna myrmarker. Skogsbruk och andra storskaliga störningar som skapar öppna miljöer är en förutsättning för att arten ska kunna finnas på torrare skogsmark. Arten gynnas av trakthyggesbruk, särskilt när man avverkar stora öppna ytor.

Miljöhänsyn vid skogsbruksåtgärder

- Undvik avverkning inom 300 m från lekplatser under perioden 1 mars–31 maj.
- Spara rikligt med björk vid alla skogsbruksåtgärder.
- Undvik förröjning i kantzoner för att gynna förekomsten av insekter och erbjuda skydd åt kycklingarna.
- Lämna en funktionell skiktad kantzon av gran och lövträd mot sumpskogar, myrar, sjöar, bäckar och större vattendrag.

Tips på ytterligare åtgärder som gynnar arten

- Plantera inte igen inägor, skogslyckor eller andra öppna eller halvöppna ytor i eller intill skogsmark.
- Plantera färre granplantor för att få mer självföryngrad björk i beståndet. Att begränsa antalet plantor till ca 1500 per hektar ökar lövandelen väsentligt.
- Restaurera igenväxande spelplatser på myrar genom att ta bort träd för att skapa större öppna ytor.

Områdesskydd och frivilliga avsättningar

Häckande orre är i normalfallet inte i behov av områdesskydd eller frivilliga avsättningar.

I södra Sverige finns regioner med särskilda behov där det kan behövas riktade skötselåtgärder över större arealer. I områden med goda bestånd, särskilt i södra Sverige, kan det dessutom vara motiverat att skydda stora spelplatser på myrar och mossar.

Skogsvårdslagstiftningen

- Avverkning eller skogsvårdsåtgärder får inte ske på skogliga impediment >0,1 hektar (SVL 13a §).
- Lämna funktionella skyddszoner med träd och buskar mot hänsynskrävande miljöer, som bäckar, raviner, myrar och sumpskogar, boträd (rovfågelsbon), kulturmiljöer m.m. (SKSFS 7:21).
- Lämna en skyddszon utmed sjöar, vattendrag, kulturmiljöer eller mot öppen jordbruksmark oplanterad eller planterad med löv (SKSFS 7:22).

Lästips

Artfakta för orre. ArtDatabankens webbplats,

<http://artfakta.artdatabanken.se/taxon/102613>

Angelstam, Per & Ringaby, Eric 1987. Lär känna orren. Svenska jägareförbundet, Stockholm.

Populationsstorlek: 180 000 par

Populationsutveckling:

1980–2012: minskning 57 %

2001–2012: ökning 21 %

Rödlistestatus 2015: Livskraftig (LC)

Fågeldirektivets Bilaga 1: Ja